

Vivències en moviment. La dansa com a teràpia

Decidir el tema a tractar en el treball de recerca no és una tasca gens fàcil. Em vaig decantar per la dansa perquè aquesta des de ben petita ha sigut la meva principal motivació i amb el pas dels anys s'ha convertit en el meu canal de comunicació més profund, la forma d'expressar-me lliurement i sobretot la medicina que em cura tots els mals. Volia poder plasmar la meva passió per aquest art a través d'una recerca que m'enriquís com a ballarina, poder explicar com és el moviment i el que pot arribar a significar la dansa més enllà de la seva part més tècnica.

Va ser pensant en tot això que em va sorgir la pregunta que resumeix tot el treball: La dansa pot ser una teràpia per a una persona amb un mal tan gran com pot ser una discapacitat física?

El que he perseguit en aquest treball és respondre aquesta pregunta des de la meva experiència com a ballarina i a través de centrar-me i fer pràctiques en un cas en concret: el d'una noia de vint-i-cinc anys, la Cristina, que tres anys enrere va patir un ictus hemorràgic i que fins aquest mateix juny ha hagut d'anar diversos dies a la setmana a l'hospital Guttmann de Barcelona a jornades de rehabilitació per poder-se recuperar de totes les seqüeles que li van quedar després de l'accident.

Per fer l'estudi i poder contestar la pregunta des de l'objectivitat, abans de començar la part pràctica de la recerca he fet tot un estudi teòric de l'origen, les disciplines

---

---

i els elements de la dansa per poder entendre de manera precisa el que és aquest art. També m'he centrat a conèixer extensament el moviment i el cos perquè són elements fonamentals a l'hora de ballar, amb la necessitat d'informar-me de l'estructura del cos i de la central on s'origina l'acció, com també indagar sobre totes les variants que presenta el moviment. Finalment m'he documentat sobre el que passa quan alguna peça de l'organisme deixa de funcionar, per tant de les diferents discapacitats, puntualitzant sobretot en les físiques i, finalment, de quines teràpies existeixen avui en dia vinculades amb l'art per fer front a aquestes deficiències. Un cop informada, la part pràctica ha consistit a portar a terme un seguit de trobades amb la Cristina per poder analitzar el seu moviment, el seu comportament del cos i com aquest respon i evoluciona al llarg de les sis jornades. Les sessions han estat estructurades de tal manera que es poguessin treballar les principals mancances de la pacient, mitjançant diversos exercicis de dansa contemporània. Per finalitzar el projecte, i sobretot per no deixar de banda l'essència de l'art que és comunicar i expressar algun missatge, una part de les sessions també s'ha dedicat a crear una coreografia on es plasmés la història de la pacient, des del dia que va patir l'ictus fins al moment.

Cal remarcar que tots els exercicis no han estat improvisats, sinó que s'han pensat i adequat a la situació i al treball, seguint i respectant els consells de professionals en el món de la dansa i de la fisioteràpia, però sobretot ajustant-se a les limitacions de la pacient i assegurant la seva comoditat.

Què és necessari saber?

La dansa ha sigut des de sempre un instint humà, un sentit que lliga l'acció del moviment amb emocions i sentiments d'un mateix; per tant, és un atribut natural que poseïm tots i ens pot donar l'experiència d'expressar-nos des d'un lloc diferent del que estem acostumats a fer servir, un lloc allunyat de les paraules i que ens dona a conèixer moltes sensacions trobades de la mateixa persona.

Per entendre la dansa i diferenciar-la de la resta d'arts, Diane Aldis, ballarina i docent, va definir els cinc elements que formen la dansa i que han de treballar de manera simultània quan es balla: el cos, l'acció, l'espai, el temps i l'energia.

L'art en aquest cas comença i acaba en el cos del ballarí, que és l'aparell creador de tots els moviments, als quals anomenem *accions*. Assolir naturalitat i fluïdesa és un dels reptes més grans que es presenten al ballarí. Per aconseguir-ho, ha de ser capaç de desglossar de manera individual cadascuna de les parts de la seva figura, per així poder prendre consciència de tots els elements del cos. Un cop s'ha treballat interiorment, s'ha d'aconseguir la interacció amb l'entorn des de tots els àmbits possibles, ja que l'espai és l'element que en últim lloc posa en sintonia tots els components que trobem dins d'un ball. El ballarí recorre l'espai de diferents maneres i un d'elles

---

és seguint el ritme, que pot ser marcat pel ballari de manera improvisada en el moment que balla o bé pot ser coreografiat prèviament. Si el temps és lliure, el ballari no seguirà cap mesura musical, ja que seran el mateix cos de l'individu i els seus ritmes biològics, com la respiració, els que definiran el ritme. Tots aquests elements són necessaris per crear moviment, però per ballar es necessita l'últim element, l'energia. És l'element que requereix més capacitat d'abstracció de la persona. De fet, aquest component és l'únic que depèn únicament del ballari i per tant té molta relació amb el talent que pugui tenir. L'artista busca donar diferents qualitats al moviment per poder fer visible l'emoció que s'hi amaga al darrere, és el «com» succeeix el moviment i el «que» es desprèn en realitzar-lo.

Per tenir clar el moviment, s'ha de conèixer prèviament el sistema locomotor: els ossos, les articulacions i els músculs, ja que són els elements fonamentals a l'hora de desenvolupar aquesta capacitat. Si tenim clars tots aquests conceptes, això ens donarà una informació que afavorirà el moviment dels ballarins i, per tant, aquests notaran una millora en les seves habilitats.

Posem-nos en el cas que alguna peça de la nostra màquina, a la qual anomenem *organisme*, deixa de funcionar; la conseqüència d'això serà una limitació en l'activitat quotidiana. En el cas de la Cristina la limitació és física i ha sigut adquirida per un dany cerebral, concretament un ictus hemorràgic, un trastorn que afecta la circulació del reg sanguini al cervell a causa d'un trencament d'una artèria cerebral. Després de

---

---

patir l'accident, el pacient ha d'assistir a sessions de rehabilitació per poder tornar a realitzar sense cap dificultat qualsevol de les funcions que s'hagin vist afectades pel trastorn, en el cas que sigui possible. Els professionals utilitzen una escala que s'anomena Fugl-Meyer, la qual permet mesurar el dèficit del funcionament tant sensitiu com motor del cos, per tant analitza el moviment des de qualsevol aspecte: la velocitat, la coordinació, la posició, així com també el tacte que té en la zona alterada.

Conclusions

L'objectiu d'aquest treball era demostrar que la dansa realment és una teràpia, i per tant pot ser considerada com a tractament de rehabilitació. La hipòtesi plantejada declarava que no s'aconseguiria cap millora física, però que sí proporcionaria una millora emocional i psíquica. Aquesta teoria va rebre el suport de la ballarina i psicòloga Mariona Casany, la fisioterapeuta Nancy Sallés i la doctora que ha portat el cas de la pacient, Olga Grané; totes tres professionals estaven d'acord en el fet que després de tres anys en mans de rehabilitació, sis sessions de dansa contemporània no aconseguirien la millora física que fins al moment no s'havia obtingut però que, per altra banda, no es descartava la possibilitat que la dansa l'enriquís emocionalment, donant-li confiança, seguretat i sentit d'autosuperació, que a conseqüència de l'ictus havia deixat de tenir.

Els resultats dels qüestionaris fets a la pacient i el test Fugl-Meyer han evidenciat clarament que la hipòtesi plantejada coincideix amb el resultat obtingut. La Cristina Vilà considera que el projecte li ha obert la ment i l'ha ajudat a veure que és capaç d'assolir els objectius que es proposa. La dansa li ha aportat coneixement corporal, per tant consciència de totes les parts que la formen, la qual cosa li proporciona recursos per fer front a situacions on el seu cos es vegi dèbil o que ella senti que és incapaç d'afrontar. Així, gràcies a aquesta noció troba la manera de respondre davant d'aquesta adversitat sense seguir el mètode més freqüent, sinó tot el contrari, centrant-se en la resolució més adient a les seves capacitats. El resultat de la coreografia ha sigut molt més bo del que s'esperava. La intenció era crear una petita peça coreogràfica que no durés més d'un minut o un minut i mig i utilitzar moviments molt simples sense cap continuïtat, comparables a una successió de postures que comparteixen una finalitat. Clarament el resultat no ha estat aquest, és més, s'ha aconseguit crear una coreografia completa on es mostren colors i textures que donen bellesa al ball, a més a més de comunicar un missatge. Podem concloure que el fet d'haver triat la dansa contemporània com a disciplina per portar a terme la teràpia ha sigut un encert perquè ha permès a la pacient imaginar i sentir els moviments, i hem pogut ser flexibles i adaptar-nos a les limitacions físiques que ens anàvem trobant. Segurament aquest deu ser un dels motius pels quals s'ha aconseguit arribar al

---

---

resultat que s'ha obtingut.

Físicament no s'ha obtingut una millora quantitativa, ja que el resultat previ i posterior de l'escala Fugl-Meyer van donar exactament la mateixa puntuació. Tot i això cal destacar que tant la pacient com la doctora han estat d'acord amb el fet que a través del treball d'algunes capacitats que venien imposades pel ball, com serien la memòria, l'agilitat, la coordinació, la velocitat i la concentració, s'han reforçat molts aspectes que en la Cristina Vilà havien empitjorat a causa de la lesió.

Tanmateix la doctora ha observat que qualitativament sí que es veu un canvi en el moviment d'abducció del braç dret, des de l'angle de 90° fins al de 180°, i considera que la sensació de pes d'aquesta extremitat ha disminuït, fet que també ha afirmat la pacient després de desenvolupar les sessions.

En conclusió, el projecte sí que ha aportat uns resultats positius, aconseguint una millora en l'àmbit emocional i psicològic, ja que la Cristina s'ha adonat que la lesió no l'ha de limitar a l'hora de fer front a reptes i de lluitar per obtenir noves aspiracions.

[Si voleu observar el resultat del projecte (la coreografia) entreu a l'enllaç següent: <<https://www.youtube.com/watch?v=qUyBCwCIg20&list=PLzIE-G2WeS8-t0fofTHr6wLIBwxUpHif9K>>]

Bibliografia

– (2006). (Data de consulta: 26/08/2019). Recollit de: Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport Blanquerna: <http://docs.blq.url.edu/websbb/guies/lectura/fpcee/cat/guia_12_ter%C3%A0pies_creatives.pdf> – (Data de consulta: 03/07/2019). Recollit de: Estructura biològica i funcional de l'ésser humà: <<https://www.mheducation.es/bcv/guide/capitulo/8448614135.pdf>> – Acera, M. (2015). (Data de consulta: 26/08/2019). *Deusto Salud*. Recollit de: Planeta, formación y universidades: <<https://www.deustosalud.com/blog/teleasistencia-dependencia/concepto-discapacidad-diferencias-entre-discapacidad-deficiencia>> – *Adir*. (Data de consulta: 14/08/2019). Recollit de: Centre de Psicologia i Neuropsicologia: <<http://adirpsicologia.com/ictus-i-danys-cerebral-adquirit/>> – *ADN*. (Data de consulta: 14/08/2019). Recollit de: Autisme Diversitat Funcional Neurodesenvolupament: <<https://www.adngirona.com/extra/patologies/paralisi-cerebral/>> – *ADTA*. (Data de consulta: 01/09/2019). Recollit de: American Dance Therapy Association: <<https://adta.org/>> – *AEP*. (Data de consulta: 07/09/2019). Recollit de: Asociación Española de Psicodrama: <<http://www.aepsicodrama.es/>> – Aldis, D. (Data de consulta: 01/09/2018). *The elements of dance*. Recollit de: <<https://www.elementsofdance.org/>> – Ambulódegui, E. S. (Data de consulta: 03/07/2019). *Wordpress*. Recollit de: Manual de Anatomía Humana: <<https://oncousd.files.wordpress.com/2015/06/manualdeanatomiahumana.pdf>>

– Andrea Camerino, Federico Fernández, Eulàlia Ortega, Andrea Soler (2015). (Data de consulta: 03/09/2019). *Prezi*. Recollit de: Escenoteràpia i facilitació social: <<https://prezi.com/lus1ikkz4tyl/escenoterapia-i-facilitacio-social/>> – Andrés, T. (2019). (Data de consulta: 05/09/2019). *Saludterapia*. Recollit de: Psicoterapia Psicodramàtica: <<https://www.saludterapia.com/glosario/d/85-psicodrama.html>> – Aragay Tusell, MA; Bordas Bigas, MB; Guinart Serarols, JM. (2008). (Data de consulta: 13/08/2019). *Archivos.pap*. Recollit de: <http://archivos.pap.es/Empty/PAP/front/Articulos/Imprimir/_OrCjUxDG4cqW2Xj1Q81Ck50BG5W8_UG> – Aragua, S. (2016). (Data de consulta: 27/08/2019). *Blogspot*. Recollit de: <<http://biodiscapacidad.blogspot.com/2016/06/tipos-de-discapacidad.html>> – Arbeláez, M. A. (Data de consulta: 22/11/2018). *La mente es maravillosa*. Recollit de: Neurociencias: <<https://lamenteesmaravillosa.com/la-corteza-motora-caracteristicas-y-funciones/>> – Arts escèniques, I. F. (Data de consulta: 05/06/2019). *Història de la dansa: els orígens*. Recollit de: <<https://arteescenicas.wordpress.com/2010/10/03/historia-de-la-danza-1/>> – *Aspace*. (Data de consulta: 14/08/2019). Recollit de: Paràlisis Cerebral: <<https://aspace.org/algunos-datos>> – Aular, A. (Data de consulta: 20/08/2019). *lifeder*. Recollit de: <<https://www.lifeder.com/elementos-danza/>> – *Avan Neurologia*. (Data de consulta: 14/08/2019). Recollit de: <<https://www.avan.cat/index.php/actualitat/articulos-d-interes/93-que-es-el-dany-cerebral-adquirir>> – AYA. (Data de consulta: 03/09/2019). Recollit de: <<http://aya-espai.cat/la-escenoterapia-2/>> – Barcelona, C. O. (Data de consulta: 04/07/2019). *Infermera virtual*. Recollit de: Sistema locomotor: <<https://www.infermeravirtual.com/files/media/file/96/Sistema%20Locomotor.pdf?1358605377>> – Bertomeu, À. P. (2019). *Artteràpia*. Recollit de: <<https://www.alvaropratsbertomeu.com/que-es-artteràpia>> – *Bibliodanza-ciudadeladanza*. (Data de consulta: 04/07/2019). Recollit de: Anatomia aplicada a la Dansa: <<http://www.ciudadeladanza.com/bibliodanza/anatomia-aplicada-a-la/>> – *Bibliodanza-ciudadeladanza*. (Data de consulta: 10/06/2019). Recollit de: Historia de la danza jazz: <<http://www.ciudadeladanza.com/bibliodanza/articulos-y-noticias/historia-de-la-danza-jazz.html>> – *Blog de Kern Pharma*. (2018). (Data de consulta: 19/09/2019). Recollit de: <<https://www.kernpharma.com/es/blog/ictus-cerebral-conocerlo-puede-ayudarte-salvar-una-vida>> – *Blogspot*. (Data de consulta: 01/09/2011). Recollit de: Ment humana: <<http://menthumana.blogspot.com/2011/01/11-parts-i-funcions-de-lencefal.html>> – *Body and dance convergence*. (Data de consulta: 10/06/2019). Recollit de: Belly Dancing Info/Description: <<https://www.convergencedbc.com/belly-info/>> – Brunal, S. (Data de consulta: 05/06/2019). *emaze*. Recollit de: <<https://app.emaze.com/@AOIORTWCQ#1>> – Budria, M. M. (Data de consulta: 09/07/2019). *Biblioteca virtual*. Recollit de: El cervell: <<https://bibliotecavirtual.diba.cat/documents/10934/5119284/cervell.pdf/33900b33-a81e-481f-9013-dd3d39e51dbe>> – Bueno, E. L. (Data de consulta: 05/06/2019). *Tesi doctoral*. Recollit de: Cossos que parlen: <file:///C:/Users/HP/

Downloads/ellopis.pdf> – Busquets, M. (Data de consulta: 17/07/2019). *Studocu*. Recollit de: Gravat en el cos humà: <<https://www.studocu.com/es/document/universitat-autonoma-de-barcelona/cinesiologia/apuntes/6-gravetat-en-el-cos-huma/2502520/view>> – Cabré, V. (2015). (Data de consulta: 05/09/2019). *Temas de psicoanálisis*. Recollit de: Escenoterapia: <<http://www.temasdepsicoanalisis.org/2015/01/31/resena-35/>> – Cantó, C. C. (07/07/2019). *Studocu*. Recollit de: <<https://www.studocu.com/es/document/universitat-de-barcelona/fisiologia-i-fisiopatologia-i/apuntes/tema-7-articulacions/2395483/view>> – *Centre d'informació de la discapacitat (CID)*. (Data de consulta: 16/08/2019). Recollit de: Wordpress: <<https://cidiscapacitat.wordpress.com/butlleti-i-fulls-cid/lesions-medul%C2%B7lars/>> – *Centros para el control y la prevención de enfermedades*. (2019). Recollit de: <<https://www.cdc.gov/ncbddd/spanish/spinabifida/facts.html>> – *Clínica las Condes*. (Data de consulta: 19/08/2019). Recollit de: <<https://www.clinicalascondes.cl/CENTROS-Y-ESPECIALIDADES/Especialidades/Neurologia-Infantil/Programas-enfermedades-neuromusculares-motricidad/Patologias-neuromusculares-mas-frecuentes-/distroflas-musculares>> – Colomé, À. M. (2016-2017). (Data de consulta: 28/07/2019). *issuu*. Recollit de: Ballet clàssic i hip-hop: <https://issuu.com/bibmontserrat/docs/tr__nniamulero> – *Como funciona que*. (Data de consulta: 20/08/2019). Recollit de: <<https://comofuncionaque.com/que-es-la-danza-y-cuales-son-sus-elementos/>> – *Comunica*, P. (2014). (Data de consulta: 17/09/2019). *La destilleria*. Recollit de: <<http://destilleria.com/dansaterapia/>> – *Concordia*. (Data de consulta: 29/08/2019). Recollit de: Department of Creative Arts Therapies: <<https://www.concordia.ca/finearts/creative-arts-therapies.html>> – *Connect*, E. (Data de consulta: 03/10/2018). *Elsevier*. Recollit de: Apuntes Anatomía: <<https://www.elsevier.com/es-es/connect/medicina/anatomia-tipos-articulaciones-sinoviales-y-solidas>> – *Corona*, Q. (Data de consulta: 17/07/2019). *Slideplayer*. Recollit de: <<https://slideplayer.es/slide/1633112/>> – *Corsino*, E. L. (Data de consulta: 17/07/2019). *Saludmed*. Recollit de: La organización del cuerpo humano: <<http://www.saludmed.com/CsEjerci/Cinesiologia/OrgCurpo.html>> – *Cubas*, C. L. (2017). *Osteon fisioterapia*. Recollit de: <<https://carloslopezcubas.com/2017/04/valoracion-funcional-las-limitaciones.html>> – *Cuidate Plus*. (2018). Recollit de: <<https://cuidateplus.marca.com/enfermedades/neurologicas/esclerosis-multiple.html>> – *Cultura gencat*. (Data de consulta: 06/07/2019). Recollit de: Osteologia del cos humà: <https://cultura.gencat.cat/web/content/dgpc/documents/documents2008/arxiu/1_introduccio.pdf> – *Danza Ballet*. (Data de consulta: 05/06/2019). Recollit de: Història de la Dansa: <<https://www.danzaballet.com/historia-de-la-danza/>> – *Danza Neoclásica*. (2006). (Data de consulta: 30/07/2019). *Danza Ballet*, <<https://www.danzaballet.com/danza-neoclasica/>> – *Discapnet*. (Data de consulta: 19/08/2019). Recollit de: El Portal de las Personas con Discapacidad: <<https://www.discapnet.es/areas-tematicas/salud/enfermedades/enfermedades-discapacitantes/>>

---

distrofia-muscular-de-becker-y> – *Disiswork*. (2017). (Data de consulta: 25/08/2019). Recollit de: Tipos de Discapacidad que Existen y Clasificación: <<https://disiswork.com/blog/tipos-de-discapacidad/>> – *Divulgación Dinámica*. (2017). Recollit de: The education club: <<https://www.divulgaciondinamica.es/blog/arteterapia/>> – *El palacio andaluz*. (Data de consulta: 30/05/2018). Recollit de: Flamenco: <<https://elflamencoensevilla.com/baile-flamenco-origen-y-tipos/>> – *Enforex*. (Data de consulta: 10/06/2019). Recollit de: Baile flamenco: <<https://www.enforex.com/espanol/cultura/flamenco.html>> – *Esclerosis múltiple*. (Data de consulta: 19/08/2019). Recollit de: <<https://www.esclerosismultiple.com/esclerosis-multiple/que-es/>> – Espindola, J. P. (2019). (Data de consulta: 15/08/2019). *Reporte indigo*. Recollit de: <<https://www.reporteindigo.com/piensa/la-lucha-contra-la-esclerosis-multiple-dia-mundial-combate-visibilizacion/>> – Espino, A. L. (Data de consulta: 15/08/2019). *Slideshare*. Recollit de: Anatomía del cuerpo humano: <<https://es.slideshare.net/aythamilopez7/anatoma-del-cuerpo-humano-47045508>> – *Facmed*. (Data de consulta: 14/07/2019). Recollit de: El sistema nervioso: <<http://www.facmed.unam.mx/Libro-NeuroFisio/06-SistemaNervioso/CNS-Overview/SistNervioso.html>> – *Feapa*. (2019). (Data de consulta: 05/09/2019). Recollit de: Federación Española de Asociaciones Profesionales de Arteterapia: <<http://feapa.es/>> – Fernández, D. M. (Data de consulta: 19/08/2019). *Clínica Universidad de Navarra*. Recollit de: <<https://www.cun.es/enfermedades-tratamientos/enfermedades/distrofi-as-musculares>> – *Fets de dansa*. (Data de consulta: 08/06/2019). Recollit de: <<http://www.dancefacts.net/dance-types/types-of-dances/>> – *Fundación GAEM*. (2017). (Data de consulta: 29/08/2019). Recollit de: Grups d'afectats d'esclerosi múltiple: <<https://fundaciongaem.org/que-es-la-esclerosis-multiple/>> – *FVB*. (2017). (Data de consulta: 05/09/2019). Recollit de: Federació Vidal i Barraquer: <<http://www.fvb.cat/producte/curs-descenoterapia/>> – *Gencat*. (2014). (Data de consulta: 15/08/2019). Recollit de: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies: <https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/persones_amb_discapacitat/que_es_i_com_es_reconeix_la_situacio_de_discapacitat/definicio-classificacio-discapacitat/> – *Grefart*. (Data de consulta: 01/09/2019). Recollit de: Associació Professional D'artterapeutes: <<http://www.grefart.org/cat/que-es-lartterapia/>> – Greg Tate, A. L. (Data de consulta: 13/09/2019). *Encyclopedia Britannica*. Recollit de: Hip-hop: <<https://www.britannica.com/art/hip-hop>> – *Grup Àgata*. (Data de consulta: 29/08/2019). Recollit de: Associació catalana de dones afectades de càncer de mama: <<http://www.grupagata.org/ca/serveis/dansaterapia>> – Gurumeta, J. U. (Data de consulta: 05/06/2019). *Evolución de la danza y su lugar de representación a lo largo de la historia*. Recollit de: <<https://www.uax.es/publicacion/evolucion-de-la-danza-y-su-lugar-de-representacion-a-lo-largo-de-la-historia.pdf>> – *Hospital General de Parapléjicos*. (2016). (Data de consulta: 08/09/2019). Recollit de: <<https://hnparaplejicos.sanidad.castillalamancha.es/en/content/que-es-la-medula-espinal>> – *Institut Guttmann*.

(2019). (Data de consulta: 29/08/2019). Recollit de: Hospital de Neurorehabilitació: <<https://www.guttmann.com/ca/treatment/lesio-medullar>> – *Instituto nacional del cáncer*. (Data de consulta: 17/07/2019). Recollit de: NIH: <<https://www.cancer.gov/espanol/publicaciones/diccionario/def/medula-espinal>> – Joseph H. Piatt Jr., M. (2016). (Data de consulta: 29/08/2019). *Kidshealth*. Recollit de: Nemours: <<https://kidshealth.org/es/parents/spina-bifida-esp.html>> – *Junta de Andalucía*. (Data de consulta: 07/07/2019). Recollit de: Sistema articular: <http://agrega.juntadeandalucia.es/repositorio/04042017/33/es-an_2017040412_9125455/3_sistema_articular.html> – *Kemp*. (Data de consulta: 01/09/2019). Recollit de: Personas & negocios: <<https://www.kemp.es/metodologia/metodologia/arteterapia-2/>> – *Liveabout*. (Data de consulta: 08/06/2019). Recollit de: <<http://www.dancefacts.net/dance-types/types-of-dances/>> – *Mayo clinic*. (Data de consulta: 16/08/2019). Recollit de: <<https://www.mayoclinic.org/es-es/diseases-conditions/spina-bifida/symptoms-causes/syc-20377860>> – Merí, À. (Data de consulta: 17/07/2019). *Anatomic*. Recollit de: <<http://www.anatomic.cat/Generalitats/PlansEixos.html>> – *Método SPRT*. (2014). (Data de consulta: 17/07/2019). Recollit de: <<http://www.metodosprt.com/blog/planos-y-ejes-de-movimiento/>> – Miguel, J. (Data de consulta: 06/07/2017). *El blog verde*. Recollit de: <<https://elblogverde.com/componentes-del-sistema-nervioso/>> – Miguel, M. (2012). (Data de consulta: 05/09/2019). *Blogspot*. Recollit de: Escenoteràpia: <<http://orientaciondinamica.blogspot.com/2012/09/escenoterapia.html>> – Mimenza, O. C. (Data de consulta: 14/07/2019). *Psicología y mente*. Recollit de: <<https://psicologiymente.com/neurociencias/corteza-motora-cerebro>> – Nuñez, A. (Data de consulta: 05/06/2019). *Slideshare*. Recollit de: <<https://es.slideshare.net/anunez12/qu-s-lart-14548749>> – Observatori de la Discapacitat Física (ODF). (2018). (Data de consulta: 20/08/2019). La discapacitat física: què és i quins tipus hi ha? *Diari de la discapacitat*, p. <<https://diarideladiscapacitat.cat/discapacitat-fisica-que-quins-tipus-hi-ha/>> – *Observatori Discapacitat física*. (Data de consulta: 13/08/2019). Recollit de: <<https://www.observatoridiscapacitat.org/ca/la-discapacitat-fisica-que-es-i-quins-tipus-hi-ha>> – *Organización Mundial de la Salud (OMS)*. (Data de consulta: 14/08/2019). Recollit de: Discapacidad y salud: <<https://www.who.int/topics/disabilities/es/>> – Palacios, J. R. (Data de consulta: 07/07/2019). *Infermera virtual*. Recollit de: <https://www.infermeravirtual.com/cat/activitats_de_la_vida_diaria/ficha/teixit_muscular/teixits_membranes_pell_i_derivats_de_la_pell#estriat> – Pérez, J. I. (2017). (Data de consulta: 09/07/2019). Sistemas nerviosos: las áreas motoras. *Anima-lia*. Recollit de: <<https://culturacientifica.com/2017/08/29/sistemas-nerviosos-las-areas-motoras/>> – Perron, W. (2014). (Data de consulta: 05/06/2019). What Exactly Is Contemporary Ballet? *Dance magazine*. Recollit de: <https://www.dancemagazine.com/what_exactly_is_contemporary_ballet-2306944842.html> – *Sanitas*. (Data de consulta: 11/07/2019). Recollit de: El sistema nervioso: <

---

tas/seguros/es/particulares/biblioteca-de-salud/cardiologia/salud-deporte/sin012196wr.html> – Segarra, V. C. (Data de consulta: 05/09/2019). *Reader.digitalbooks*. Recollit de: <<http://reader.digitalbooks.pro/book/preview/36080/escenotera-pia-7>> – Studocu. (Data de consulta: 17/07/2019). Recollit de: Anatomía Humana; Aparell Locomotor: <<https://www.studocu.com/es/document/universitat-autonoma-de-barcelona/anatomia-humana-generalidades-y-aparato-locomotor/apuntes/tema-1-anatomia-general/2471094/view>> – Talaia, I. L. (Data de consulta: 10/06/2019). *Blocs.xtec*. Obtenido de Els balls de saló: <<https://blocs.xtec.cat/efsegur/files/2013/05/ELS-BALLS-DE-SAL%c3%93-retocat.pdf>> – Themes, K. (2019). (Data de consulta: 05/09/2019). *ATE*. Recollit de: Asociación profesional española de arteterapeutas: <<http://arteterapia.org.es/que-es-arteterapia/>> – Tierra, C. (Data de consulta: 25/06/2019). *About español*. Recollit de: Los elementos de la danza: <<https://www.aboutespanol.com/los-5-elementos-de-la-danza-297926>> – Tifatino, E. (2019). (Data de consulta: 05/09/2019). *Saludterapia*. Recollit de: <<https://www.saludterapia.com/glosario/d/18-danzoterapia.html>> – Trepax, T. (2006). (Data de consulta: 02/09/2019). Recollit de: Ajuntament de Barcelona: <<file:///C:/Users/HP/Downloads/somcapaos.942.pdf>> – Trilla, A. (Data de consulta: 04/07/2019). *Hospital Clínic*. Recollit de: Universitat de Barcelona - ISGlobal: <<http://www.recercaenaccio.cat/wp-content/uploads/2016/11/Com-funciona-el-cos-huma.pdf>> – Vasermanas, D. (Data de consulta: 13/08/2019). *Psicotourette*. Recollit de: <<http://www.psicotourette.com/documentacion/Deficiencias%20limitaciones%20y%20discapacidad%20en%20ST.pdf>> – Vicente-Herrero, M. T., Terradillos García, M. J., Aguado Benedí, M. J., Capdevila García, L., Ramírez Iñiguez de la Torre, M. V., Aguilar Jiménez, E. (2016). (Data de consulta: 05/09/2019). *Documento Aeemt*. Recollit de: Incapacidad y discapacidad: Diferencias conceptuales y legislativas: <http://www.aeemt.com/contenidos/grupos_trabajo/Incapacidad_Discapacidad_AEEMT/DOCUMENTO%20INCAPACIDAD%20Y%20DISCAPACIDAD.pdf> – Vithas. (Data de consulta: 16/08/2019). Recollit de: Neuro RHB: <<https://neurorhb.com/vlc/lesio-medullar/>>
